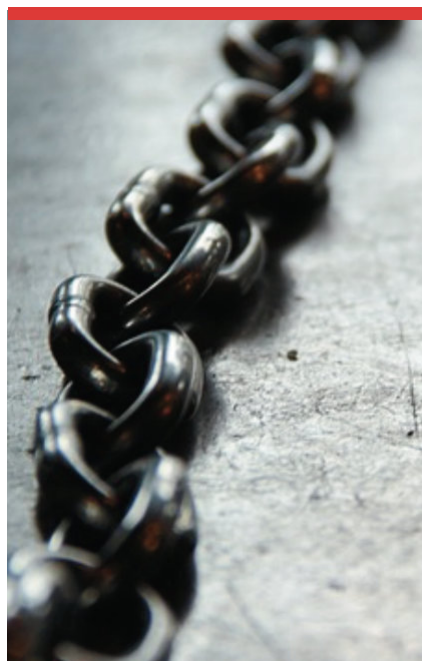




DROŠĪBAS NOZARES  
KOMPĀNIJU ASOCIĀCIJA

Drošības nozares kompāniju asociācija

# NOZARES PĀRSKATS



## Apsardzes nozare – ceļā uz pašattīrīšanos un pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu



Par Drošības nozares kompāniju asociācijas paveikto un nākotnes plāniem stāsta asociācijas valdes priekšsēdētājs **ARNIS VĒRZEMNIEKS**

Drošības nozares kompāniju asociācija (DNKA) tiešā sadarbībā ar nozares uzņēmējiem un valsts institūcijām pēdējos gados paveikusi ievērojamu darbu, lai sakārtotu nozari un radītu skaidrus spēles noteikumus, izskaustu ēnu sektoru nozarē, kā arī būtiski paaugstinātu apsardzes pakalpojumu kvalitāti.

### Pilnveidots likums un uzlabota apsardzes pakalpojumu kvalitāte

Viens no būtiskākajiem panākumiem viennozīmīgi ir jauna Apsardzes likuma izstrādāšana un pieņemšana 2014. gadā Saeimā. Līdz ar likuma spēkā stāšanos šā gada 1. janvārī tika ieviesta virkne stingrāku prasību nozares dalībniekiem, īpaši attiecībā uz tiem uzņēmumiem, kas nodrošina objektu tehnisko apsardzi.

Likuma izstrādes gaitā DNKA akcentēja, ka kvalitatīvu apsardzes pakalpojumu nodrošināšanai svarīgi ir investēt ne tikai darbinieku kvalifikācijas celšanā, bet arī apsardzes firmas tehniskajā nodrošinājumā. Mūsdienās, kad visas sistēmas ir datorizētas, vislielāko lomu spēlē centrālā apsardzes pults. Proti, jaunais likums paredz, ka apsargājamā objekta tehnisko apsardzi apsardzes komersants īsteno, izmantojot apsardzes vadības centru ar monitoringa un trauksmes signālu uztveršanas pulti, kas saņem signālu no apsargājamā objektā ierīkotās apsardzes tehniskās sistēmas, lai nodrošinātu nepārtrauktu apsardzes vadības centra darbību un apsardzes darbinieka vai apsardzes darbinieku mobilās grupas ierašanos apsargājamā objektā nekavējoties pēc apsardzes vadības centra informācijas (trauksmes signāla) saņemšanas.

Līdz jaunā likuma spēkā stāšanās brīdim lielā mērā tikai pašu uzņēmēju godaprāts noteica, kādiem jābūt apsardzes vadības centra parametriem un drošības standartiem. Tādēļ bija nepieciešams ieviest visiem vienotas prasības. Gan par sienu biezumu, gan kādām jābūt durvīm un logiem, gan elektroapgādes nodrošināšanu un vēl daudzām niansēm, lai turpmāk visi apsardzes vadības centri atbilstu mūsdienīgai izpratnei par drošības biznesu.

Ņemot vērā, ka daļa nozares uzņēmumu nevarēja izpildīt šo jauno prasību, tie pieņēma lēmumu šajā nozares segmentā neturpināt darbu, nododot savus klientus tiem uzņēmumiem, kuru sistēmas atbilst jaunajām prasībām.

### Visām pusēm sadarbojoties, procesi virzīsies ātrāk

Gan jaunais likums, gan daudzi citi procesi, kuru rezultātā izdevies uzlabot situāciju apsardzes nozarē, viennozīmīgi ir arī asociācijas, konkrēto uzņēmumu un atbildīgo valsts iestāžu aizvien veiksmīgākas sadarbības rezultāts. Šķiet, tieši pašas nozares iniciatīva, rosinot priekšlikumus par nepieciešamajiem uzlabojumiem, mudinājusi arī valsts pusi daudz vairāk uzmanības veltīt apsardzes nozarei, kas ir svarīga

tautsaimniecības sastāvdaļa un tiešā mērā atbild par radīto un uzkrāto vērtību drošību un saglabāšanu.

Galvenais veiksmes faktors, kas ļāvis sasniegt būtiskus uzlabojumus nozarē, ir tas, ka DNKA eksperti sarunās ar valsts pārstāvjiem, tostarp arī nozares uzraugiem, strādā ar konkrētiem, pārbaudāmiem un lietišķiem argumentiem, nevis īsteno nevajadzīgu un neveselīgu retoriku. Cenšoties uzlabot arī nozares pārraudzības sistēmu, DNKA ar savām aktivitātēm savā ziņā ir izdevies panākt, ka uzraudzības iestādei – Valsts policijai – tika rasts finansējums, lai varētu izveidot vairākas jaunas štata vietas tieši drošības nozares uzraudzības vajadzībām.

Vienlaikus tikpat daudz, cik izdevies panākt uzlabojumus, ir arī jautājumi, kas aizvien vēl gaida brīdi, kad tie tiks sakārtoti, tādējādi padarot nozari ilgtspējīgāku, kvalitatīvāku un pārskatāmāku.

Šeit varam izcelt trīs būtiskus problēmjautājumus, kas aizvien ir DNKA dienas kārtībā un par kuriem nozares asociācija aktīvi diskutē un konsultējas ar uzraugiem ar mērķi šos jautājumus sakārtot jau tuvākajā nākotnē.

## Trīs svarīgākie īstenojamie darbi:

- 1 **Apsardzes komersantu un darbinieku reģistra izveide**
- 2 **Publisko iepirkumu sistēmas sakārtošana apsardzes jomā**
- 3 **Ēnu ekonomikas izskaušana, godīga nodokļu nomaksa**

Viens no tiem ir nepieciešamība izveidot apsardzes komersantu un apsardzes darbinieku reģistrus, iekļaujot tajos galvenos datus par nozares dalībniekiem, tādējādi veicinot nozares caurspīdīgumu un klientu iespēju ātri un viegli uzzināt par sava pakalpojuma sniedzēja kvalitatīvajiem un profesionālajiem rādītājiem.

Tikpat aktuāls un joprojām sāpīgs jautājums ir publisko iepirkumu sistēma, kurā aizvien nav novērsta iespēja šajos iepirkumos startēt un salīdzinoši bieži arī uzvarēt tiem nozares dalībniekiem, kuri daļēji darbojas pelēkajā zonā, izvairoties no godīgas nodokļu nomaksas valsts budžetā, tādējādi radot sev negodīgas priekšrocības ar neadekvāti zemākas cenas piedāvājumiem konkurences cīņā par klientu. Tomēr priecē, ka tieši nodokļu nomaksas jautājums arī apsardzes nozarē ir noteikts kā viena no Valsts ieņēmumu dienesta prioritātēm, kas tādējādi vieš cerības, ka pelēkās zonas komersanti jau salīdzinoši pārskatāmā nākotnē tiks nostādīti izvēles priekšā – vai nu godīgi maksāt visus nodokļus un tādējādi godīgi konkurēt ar reālām cenām, tajā skaitā arī publiskajos iepirkumos, vai arī pārtraukt savu negodīgo rūpalu, tādējādi atbrīvojot vietu nozarē tiem, kuri vēlas strādāt ar godīgām metodēm.



Tieši nodokļu nomaksa ir trešā svarīgākā prioritāte, kas tādējādi garantētu arī godīgu konkurences cīņu un izslēgtu cenu dempingošanas iespējas uz nesamaksāto nodokļu rēķina. Viena no iespējām nodrošināt šo mērķi ir noslēgt nozares ģenerālvienošanos ar Valsts ieņēmumu dienestu, apņēmoties maksāt nodokļus un savstarpējā sadarbībā izskaust ēnu ekonomiku.

Asociācijas vadība, ņemot vērā līdzšinējo pieredzi, labi apzinās, ka šo mērķu īstenošana būs ilgstošs un darbietilpīgs process, taču vienlaikus šie ir galvenie faktori, lai veicinātu apsardzes nozares ilgtspējīgu attīstību un kvalitātes pieaugumu.

## Nodokļu nomaksas disciplīna uzlabojas

Līdz ar Valsts ieņēmumu dienesta (VID) nopietnāku pievēršanos nodokļu nomaksas problemātikai jau konkrētās nozarēs parādījušies pirmie cerību stari, ka arī apsardzes nozares ēnu ekonomikas daļa, kaut arī ļoti lēnām, tomēr sāk mazināties.

VID dati rāda, ka 2016. gadā kopējā licencēto apsardzes komersantu nodokļos nomaksātā summa bijusi 89,83 miljoni eiro, kas ir par 18 miljoniem eiro vairāk nekā gadu iepriekš, kad nodokļos nozares uzņēmēji bija samaksājuši 71,98 miljonus eiro. Līdzīga tendence vērojama arī šogad, proti, 2017. gada pirmajos četros mēnešos licencētie nozares uzņēmēji nodokļos nomaksājuši jau 32,52 miljonus eiro, kas ir par teju sešiem miljoniem vairāk nekā 2016. gada attiecīgajā periodā – kad valsts budžetā uzņēmēji pārskaitīja 26,31 miljonu eiro. Kas ir zīmīgi, palielinājums abos gadījumos vērojams pilnīgi visās nodokļu pozīcijās, tajā skaitā PVN, akcīzes nodoklī, valsts sociālās apdrošināšanas obligātajās iemaksās, IIN un citos nodokļos.

Tajā pašā laikā pretēja tendence vērojama nodokļu parādu ziņā, proti, kopējais licencēto apsardzes uzņēmumu nodokļu parāds šā gada 1. janvārī bija 2,33 miljoni eiro, kas ir par 106% vairāk nekā gadu iepriekš, kad parāda kopējais apjoms bija 1,2 miljoni eiro. Būtiska nianse – 2016. gada 1. janvārī nodokļu parādi bija 173 apsardzes komersantiem, bet šā gada sākumā parādnieku skaits bija jau 220, turklāt triju uzņēmumu parādu apjoms kopā veidoja 25,3% no kopējā nozares komersantu nodokļu parāda apjoma.



Par būtisku ēnu ekonomikas klātbūtni nozarē liecina arī VID dati, kas norāda, ka 2016. gadā 25,7% apsardzes nozares uzņēmumos vidējā darba samaksa tika aprēķināta zemāka nekā valstī noteiktā minimālā alga. Savukārt pie licencētiem apsardzes komersantiem, kuru pamatdarbības veids ir personiskās drošības darbības, alga bija vidēji lielāka nekā pie citiem licencētajiem apsardzes komersantiem.



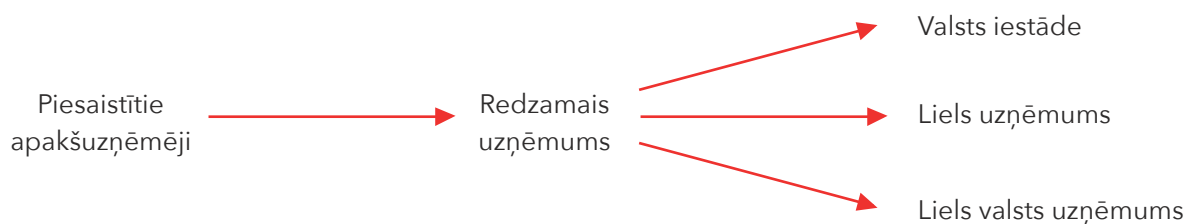
32,1%, licencēto apsardzes uzņēmumos nodarbināto darba ienākumu apmērs ir zem valstī noteiktās minimālās algas.

Rūpīgi analizējot nozares datus, kā arī īstenojot uzņēmumos auditus, VID darbinieki ir ne tikai atklājuši nepilnības un pārkāpumus pelēkās zonas dalībnieku finanšu datos, attiecīgi veicot uzrēķinus un piemērojot sodus par pārkāpumiem, bet arī atklājuši izplatītākās shēmas, kuras tiek piemērotas, lai izvairītos no godīgas nodokļu nomaksas. Līdz ar to VID ir devis diezgan nepārprotamu signālu nodokļu shēmotājiem, ka agri vai vēl nodokļu inspektori ieradīsies pie ikviena pelēkās zonas darboņa. Šiem uzņēmumiem VID liks samaksāt noblēdītos nodokļus, un vēlāk pieņems lēmumu par konkrētā uzņēmuma tālākās darbības atļaušanu vai aizliegšanu atkarībā no konkrēto pārkāpumu smaguma.

## Dati

<p>VID administrētie kopbudžeta ieņēmumi no licencētiem apsardzes komersantiem (miljoni eiro)</p> <p>2015.  71,9</p> <p>2016.  90,8</p>	<p>Apsardzē nodarbināto 2016. gadā saņēmuši atalgojumu zem minimālās algas. Vidējais rādītājs valstī – 17%.</p> <p><b>25%</b></p>
<p><b>~14 miljoni eiro</b></p> <p>Pēc DNKA biedru aprēķiniem, VID 2016. gadā neiekasētā summa no apsardzes komersantiem</p>	<p>Saņem darba atalgojumu zem minimālās noteiktās darba samaksas pie komersantiem, kuru pamatdarbības veids ir personiskās drošības darbības</p> <p><b>32%</b></p>
<p><b>11 910</b></p> <p>2016. gadā pie apsardzes komersantiem nodarbināto darba ņēmēju skaits</p>	<p><b>2 334 520 eiro</b></p> <p>Kopējais licencēto apsardzes komersantu parāds uz 2017. gada 1. janvāri</p>

### Izvairīšanās no nodokļu nomaksas shēmas apsardzes nozarē



#### Piesaistītie apakšuzņēmēji

- licence apsardzes darbībai
- daudz darbinieku
- aprēķinātās algas ir minimālās algas līmenī
- aprēķinātie nodokļi netiek maksāti vai maksāti nepilnā apjomā (veidojas parādi)
- pēc pievērstas VID uzmanības pārtrauc darboties, vietā nāk jauns identisks uzņēmums
- darbinieki daļu algas saņem aploksnē

#### Redzamais uzņēmums

- licence apsardzes darbībai
- pazīstams apsargu zīmols
- aprēķina un maksā minimālus nodokļus
- noslēgti līgumi ar pasūtītājiem par apsardzi
- pieder aprīkojums
- neliels skaits nodarbināto apsargu
- faktisko apsardzes pakalpojumu sniegšanai piesaista apakšuzņēmējus

## Ēnu darboņi – apsardzes nozares augonis

Liels ēnu ekonomikas īpatsvars apsardzes nozarē ne tikai kropļo konkurenci, bet arī kaitē apsardzes nozares prestižam un klientu iespējai saņemt kvalitatīvu un drošu pakalpojumu. Eksperti lēš, ka nozares negodīgie uzņēmēji gada laikā valstij nodokļos nesamaksā vismaz vairākus desmitus miljonus eiro.

### Nesodāmības sajūta

Patlaban Latvijas apsardzes pakalpojumu tirgū darbojas ap 446 dažādu uzņēmumu, no kuriem daļa, visticamāk, nemaz nesniedz apsardzes pakalpojumus to klasiskajā izpratnē. Nozarē esošais ļoti augstais ēnu ekonomikas īpatsvars ir zināms fakts ne tikai pašiem nozares uzņēmumiem, bet arī uzraugošajām valsts institūcijām, kuru cīņa ar nelikumībām dažādu iemeslu dēļ nav bijusi pārāk sekmīga – jauni risinājumi netiek ieviesti pietiekami ātri un valsts iestādēm trūkst efektīvu instrumentu un resursu problēmu risināšanai.



Lai arī pēdējos gados situācija nozarē ir būtiski uzlabojusies, tomēr apsardzes jomā aizvien ir daudz sasāpējušu jautājumu, kas rezultātā veido vienu galveno problēmu – sistēmiski nesakārtotu spēles laukumu, kas līdz ar to ļauj lielai daļai uzņēmēju nesodīti darboties, labākajā gadījumā, puslegāli. Tas savukārt apgrūtina godīgajiem tirgus dalībniekiem iespēju sniegt klientiem kvalitatīvus pakalpojumus, legāli algot profesionālus darbiniekus un nomaksāt valstij visus nodokļus.

“Lai arī cik ļoti negribētos pelt pašiem sevi, tomēr jāatzīst, ka apsardzes bizness ir viena no Latvijas problemātiskajām nozarēm, kas aizvien nav sakārtota ne precīzu un skaidri definētu normatīvu izpratnē, ne arī pašu nozares spēlētāju ziņā,” akcentē uzņēmuma “LDz Apsardze” valdes priekšsēdētājs, rīkotājdirektors Arnis Maculēvičs.

Drošības nozares kompāniju asociācija (DNKA) jau vairākkārt paudusi vēlmi pēc spēcīgas uzraugošas institūcijas, kas saprot nozari un veido tās darbības politiku, kā arī plāno attīstību. “Manā skatījumā tā ir loģiska rīcība un attieksme, ko nozare sagaida gan no valsts kopumā, gan arī no pašreizējās nozari kontrolējošās iestādes – valsts policijas – puses, ņemot vērā, ka šī institūcija izsniedz licences apsardzes uzņēmumu darbībai, kā arī eksaminē un izsniedz sertifikātus apsardzes darbiniekiem,” akcentē DNKA valdes priekšsēdētājs Arnis Vērzemnieks.

Liela apsardzes pakalpojumu jomas problēma ir tā, ka nozarē strādājošajiem godīgajiem uzņēmējiem daudz laika nākas veltīt aktivitātēm, lai noturētos tirgū, cīnoties ar negodīgajiem konkurentiem, un papildus tam laiks tiek atvēlēts arī, lai kopīgiem spēkiem sakārtotu nozari, kurā strādājam. Šajā mirklī komersanti, kas darbojas

“ēnās”, atkal iegūst, jo to fokuss ir tikai uz sava biznesa virzīšanu, un viņiem par nozares attīstību pat neienāk prātā,” akcentē uzņēmuma “GRIFS AG” valdes loceklis Ainars Bundulis.

## Formāla pieeja nozares pārraudzībai

Nozares eksperti uzskata, ka Valsts policijas skatījums uz nozari un tajā pastāvošajām problēmām itin bieži ir pārāk šaurs un tā vairāk pārrauga licenču un sertifikātu esamību, faktiski īstenojot parastas birokrātiskas procedūras. Tajā pašā laikā netiek kontrolēta uzņēmumu saimnieciskā darbība, analizējot to finanšu rādītājus. Viens no visvieglāk pamanāmajiem un izkontrolējamajiem indikatoriem, kas liecina par uzņēmuma darbību baltajā vai pelēkā zonā, ir vidējā atalgojuma apmērs, kas daudzām apsardzes firmām, salīdzinot ar pārējiem, ir nesalīdzināmi zemāks un attiecīgi arī signalizē par iespējamu izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Aplokšņu algas un attiecīgi nodokļu nemaksāšana sniedz īpaši negodīgas, taču ļoti ievērojamas konkurences priekšrocības salīdzinājumā ar tiem, kas nodokļus maksā.

## Tipisks piemērs ir publiskie iepirkumi, jo tajos regulāri uzvar uzņēmumi, kas nodokļos nomaksā mazāk, nekā pat teorētiski būtu iespējams.

Pretēji ierastajai praksei, kad lielākā daļa nozaru asociāciju aktīvi cīnās pret valsts vēlmi noteikt stingrākus regulējumus nozarei, apsardze ir viena no nedaudzajām jomām, kur uzņēmēju organizācijas pašas rosina nozares uzraugam noteikt būtiski stingrākus nosacījumus nozarei. Iemesls šādai vēlmei ir fakts, ka nozarē strādājošie redz, kādos apmēros tiek krāpta valsts tās acu priekšā.

“Tipisks piemērs ir publiskie iepirkumi, jo tajos regulāri uzvar tādi uzņēmumi, kas nodokļos nomaksā mazāk, nekā pat teorētiski būtu iespējams, izpildot tikai šajos publiskajos



iepirkumos noteiktos darba uzdevumus. Šajā gadījumā ir stāsts par to, ka ierēdniecība un politiķi kārtējo reizi noraida visu nozares organizāciju iesniegtos priekšlikumus izmaiņām normatīvajos aktos, kas vērsti uz to, lai apsardzes nozarē darbotos godīgas konkurences pamatprincipi un valsts varētu iekasēt nodokļos tās summas, kuras pienākas nomaksāt katram nozares uzņēmumam,” akcentē A.Vērzemnieks.

## Uzņēmumu un profesionāļu reģistrs

Viens no priekšlikumiem nozares sakārtošanai un pelēkās zonas izskaušanai ir nozarē strādājošo komersantu un fizisko personu (apsardzes darbinieku) reģistru izveide. Šobrīd ir aprēķināts, ka apsardzes nozares komersantu reģistra izveidei būtu nepieciešami 158 tūkstoši eiro, tāpat noteikts, cik liels finansējuma apjoms ik gadu būs nepieciešams reģistra uzturēšanai. Kā viens no finansējuma avotiem tiek minēta apsardzes uzņēmumu ikgadējās nodevas ieviešana, ko legāli strādājošie nozares uzņēmumi ir gatavi arī maksāt, apzinoties, ka šādu reģistru izveide un uzturēšana būtiski atvieglos ēnu ekonomikas izskaušanu nozarē.

## Viens no priekšlikumiem nozares sakārtošanai un pelēkās zonas izskaušanai ir nozarē strādājošo komersantu un fizisko personu (apsardzes darbinieku) reģistru izveide.

“Protams, ka ir jūtama pretdarbība, jo šādā gadījumā visi uzņēmumi tiks uzlikti kā uz delnas. Visi dati būs apkopoti un publiski pieejami, tas ļaus izdarīt arī secinājumus,” uzsver A. Vērzemnieks. Paralēli šiem priekšlikumiem, nozare rosina arī noteikt minimālo nodarbināto skaitu apsardzes uzņēmumos, apakšuzņēmēju shēmu ierobežojumu veidošanu un virkni citu ideju, lai sakārtotu apsardzes nozari.

**Šobrīd ir aprēķināts, ka apsardzes nozares komersantu reģistra izveidei būtu nepieciešami 158 tūkstoši eiro, tāpat noteikts, cik liels finansējuma apjoms ik gadu būs nepieciešams reģistra uzturēšanai.**

### Minimālās darba samaksas noteikšana

Līdzīgi kā citās nozarēs, arī apsardzes jomā notikušas diskusijas par iespējamo minimālās algas noteikšanu nozarē. Valsts ieņēmumu dienesta (VID) dati liecina, ka 2016. gada pirmajā ceturksnī 52% no nozarē nodarbinātajiem saņēma mazāk par minimālo algu, savukārt 3,6% nozares darbinieku ienākumi bijuši minimālās algas lielumā. Un tikai 27,7% apsardzē strādājošo atalgojums bijis apjomā no minimālās algas līdz 700 eiro mēnesī.

Ikvienam ir skaidri saprotams, ka realitātē apsargi nestrādā par tik zemu atlīdzību un liela daļa atalgojuma vienkārši tiek maksāta aploksnē. Tādēļ šobrīd tiek virzīts priekšlikums, ka DNKA un Latvijas Drošības biznesa asociācijai kopā ar VID vai valdību būtu jānosaka minimālās algas lielums apsardzes uzņēmumos vai arī stundu likme, par kuru mazāk nebūtu atļauts maksāt. Pašreizējais mērķis ir panākt, ka vidējā alga apsardzes nozarē ir vismaz 600 eiro mēnesī bruto, to panākot vai nu ar vidējās algas noteikšanu ar kādu īpašu normatīvo aktu, vai nozares ģenerālvienošanos. Šobrīd vidējā alga apsardzes uzņēmumos, kuri nodrošina personiskās drošības darbības, ir 521 eiro, un



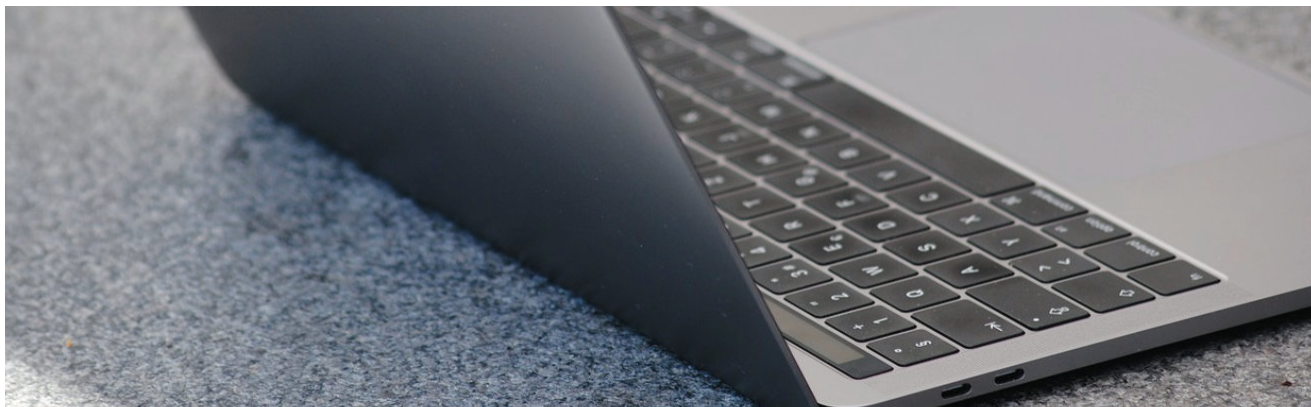
531 eiro uzņēmumos, kuri nodrošina drošības sistēmu pakalpojumus. DNKA biedru uzņēmumos tie ir 605 eiro mēnesī.

**Apsargi nestrādā par tik zemu atlīdzību, un liela daļa atalgojuma vienkārši tiek maksāta aploksnē.**

Patlaban lielāka ticamība minimālās algas fiksēšanas iespējai ir ģenerālvienošanos noslēgšana starp nozares uzņēmumu organizācijām un kādu no valsts atbildīgajām institūcijām, jo, piemēram, DNKA biedri (četri uzņēmumi) vien veido gandrīz 30% no nozares kopējā apgrozījuma. Šādas ģenerālvienošanos panākšana noteikti mazinātu aploksņu algu īpatsvaru un līdz ar to pelēko sektoru apsardzes nozarē. Turklāt vienotas vidējās algas noteikšana veicinātu nozares caurspīdību un garantētu vienādus spēles noteikumus visiem apsardzes jomā strādājošajiem.



## Apsardzes komersantu reģistrs – blēžu izskaušanai



Lai izskaustu negodīgu komercpraksi apsardzes pakalpojumu nozarē, jau ilgstoši sarunās ar nozari uzraugošajām institūcijām tiek aktualizēts jautājums par nepieciešamību izveidot apsardzes komersantu reģistru, kurā būtu pieejama informācija par nozares uzņēmumu apgrozījumu, nodokļu nomaksas apjomu, darbinieku skaitu uzņēmumā, kā arī izpildīto fiziskās apsardzes pakalpojumu apjomu ar un bez apakšuzņēmējiem.

Lai gan nozares pārraudzība ir Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas pārziņā, no valsts puses tā arī nav sagaidīta iniciatīva un aktīva rīcība, lai precīzi apzinātu visus nozarē strādājošos komersantus un attiecīgi ar šāda reģistra palīdzību identificētu negodprātīgos uzņēmējus.

Redzot, ka valsts puse nesaprotamu iemeslu dēļ tā arī nav spējusi vai vienkārši negrib izveidot šādu datu bāzi, Drošības nozares kompāniju asociācija (DNKA) šo reģistru uzsāka veidot pašu spēkiem.

“Tiklīdz izlēmām virzīt reģistra izveidi, to izstrādājot pašiem, uzreiz saskārāmies ar lielu problēmu – asociācijas veidotais reģistrs nav saistošs nozares dalībniekiem, jo tam vajadzīgs uzrādīt informāciju, tādēļ komersanti šai datu bāzei informāciju sniedza negribīgi vai nesniedza vispār, kas pierādīja nozares problēmu – vēlmi darboties ēnās,” norāda DNKA valdes priekšsēdētājs Arnis Vērzemnieks.

### Reģistrs kā komersanta pakalpojumu kvalitātes pierādījums

Valsts iestāžu uzturēts un obligāts reģistrs kalpotu kā būtisks lēmumu pieņemšanas faktors tiem apsardzes pakalpojumu pircējiem, kuri vēlas saņemt drošu, kvalitatīvu un godīgu pakalpojumu. Proti, ikviens, kurš meklēs apsardzes pakalpojuma sniedzēju, ielūkojoties reģistrā, varēs būt pārliecināts, ka šajā datu bāzē atrodamie komersanti ir godprātīgi, jo ar iesniegtās informācijas starpniecību apliecina, ka ir nomaksājuši visus nodokļus, kā arī pilda visas pārējās tiesību aktos noteiktās prasības apsardzes nozares uzņēmumiem.

Šāda reģistra uzturēšana ir svarīga ikvienam apsardzes pakalpojuma pircējam, taču jo īpaši būtiski tas ir publiskajam sektoram, kas iepirkto pakalpojumus apmaksā no nodokļu naudas. Ņemot vērā, ka valsts vai pašvaldību struktūras jebkuru pakalpojumu iepērk publiska iepirkuma procesā, apsardzes komersantu reģistrs ir būtisks instruments, ar kura palīdzību pircējs var nodrošināties, lai netiktu izraudzīts tāds pakalpojuma sniedzējs, kas - nereti neadekvāti - zemāko cenu iepirkumā spējīgs piedāvāt, apejot godīgas konkurences principus. Tāpat reģistrs palīdzēs pakalpojuma pircējiem neizvēlēties tādu apsardzes uzņēmumu, kas zemāko cenu piedāvā, jo ir veicis manipulācijas ar stundu likmēm, norādot tās zemākas par patieso minimālo stundas likmi nozarē.

## Vainīgs ne tikai pakalpojuma sniedzējs, bet arī pasūtītājs

Vienlaikus skaidrs, ka apsardzes komersantu reģistra izveidošana vien neatrisinās nozares problēmu, kuras iemesls ir liela vienaldzība no pasūtītāju puses publisko iepirkumu konkursos. Pietiekami rūpīgi netiek izvērtēti potenciālie apsardzes pakalpojuma sniedzēji, tādēļ šīs publiskā sektora iestādes nereti saņem nekvalitatīvu pakalpojumu (t.sk. piegādātājs nemaksā nodokļus), piemēram, norādīto divu apsargu vietā objektā reāli atrodas tikai viens, kas faktiski jau ir ļoti būtisks pārkāpums. Tāpat apsargi nesaņem pienācīgu atalgojumu, un nereti viņiem vispār nav nekādu sociālo garantiju.



“Lai gan vārdos valsts un pašvaldības deklarē nepieciešamību visā tautsaimniecībā maksimāli izskaust ēnu ekonomiku, reālajā praksē, vismaz apsardzes jomā, ir vērojama pavisam pretēja aina. DNKA seko līdzī publisko iepirkumu uzvarētāju darbībai un to nodokļu nomaksai, un, jāsaka, ka aina paveras bēdīga. Ir pat redzēta situācija, kad apsardzes uzņēmums gadā nodokļos ir samaksājis tik, cik tam būtu jāsamaksā no ieņēmumiem, ko tas saņēmis no viena iepirkuma, bet gadā tas ir uzvarējis vismaz četros šādos iepirkumos. Darbs ir grūts, jo saskaramies ar pretestību gan no apsardzes komersantiem, gan pasūtītājiem,” reģistra iedzīvināšanas procesu ilustrē A. Vērzemnieks.

**“Lai gan vārdos valsts un pašvaldības deklarē nepieciešamību visā tautsaimniecībā maksimāli izskaust ēnu ekonomiku, reālajā praksē, vismaz apsardzes jomā, ir vērojama pavisam pretēja aina,” - Arnis Vērzemnieks.**

Vienlaikus ir cerība, ka šā gada laikā izdosies reģistru iedarbināt un sarunās ar atbildīgajām institūcijām panākt, ka reģistra datu pārbaude un analīze ir viens no faktoriem, ko turpmāk ņems vērā publiskajos iepirkumos, izvēloties pakalpojuma sniedzēju.

Lai gan ikviena pakalpojuma izvēles brīdī cena spēlē būtisku lomu, tomēr pēdējā laikā ir vērojams, ka tieši privātie apsardzes pakalpojumu pircēji aizvien vairāk savu izvēli izdara, nevis vadoties no zemākās iespējamās cenas, bet gan vērtējot pakalpojuma kvalitāti un izmaksas.

“Privātais riskē ar savu naudu, un viņam ir svarīgi, lai apsardze tiktu nodrošināta ne tikai uz papīra, bet reāli dzīvē. Ja izdosies šo principu kā stabilu vērtību ieviest arī visā publiskajā sektorā, visticamāk, negodīga komercprakse apsardzes nozarē tiks ļoti ātri izbeigta, ēnu zonā strādājošajiem komersantiem liekot izvēlēties – spēlēt pēc noteikumiem vai no spēles izstāties,” akcentē A. Vērzemnieks, DNKA valdes priekšsēdētājs.



## Nozares attīrīšanos veicinātu arī uzlabojumi Publisko iepirkumu likumā

Jau kopš 2015. gada, kad DNKA eksperti aktīvi iesaistījās Publisko iepirkumu likuma grozījumu izstrādāšanā, sniedzot priekšlikumus, kā publisko iepirkumu konkursus padarīt pēc iespējas caurspīdīgākus un taisnīgākus. Šis jautājums joprojām ir asociācijas darba kārtībā kā viena no prioritātēm. Lai arī patlaban ir izdevies uzsākt mērķtiecīgu virzību, lai vismaz šajā jomā sakārtotu apsardzes nozares tirgu, tomēr jāatzīst, ka tieši publisko iepirkumu procesa sakārtošanai apsardzes biznesa nozarē vēl īstenojams liels darba apjoms. Papildus DNKA panākumiem likuma normu pilnveidošanā būtisks faktors ir arī nozares attīrīšana no negodprātīgiem komersantiem, kas piedalās iepirkumu konkursos.

### Jāspēj pamatot lēmumu

DNKA sarunās ar atbildīgajiem ierēdņiem aizvien īpaši uzstāj par nepieciešamību pilnveidot Publisko iepirkumu likumu, nodrošinot, ka normatīvi visiem publisko iepirkumu veicējiem paredzētu vienādas prasības iepirkumu informācijas publicēšanai. Proti, ir svarīgi likumā atrunāt prasību, ka

publiskajam sektoram pakalpojumu iepirkšanas procesā ir jānorāda pilnīga informācija gan par pakalpojuma sniedzējiem, pakalpojumu izmaksām, gan par iepirkuma rezultātu apstiprināšanas lēmumu, tā pieņemšanu un argumentiem.

“Atcerēsimies, ka valsts un pašvaldības struktūras nav privātpersonas, kuras var brīvi rīkoties ar saviem līdzekļiem. Publiskā sektora darbība tiek nodrošināta ar nodokļu naudu, tādēļ šīm institūcijām ir pienākums sniegt detalizētu un skaidri saprotamu informāciju, kāpēc attiecīgais pakalpojums ir iepirkts tieši no konkrētā pakalpojuma sniedzēja,” akcentē Securitas Latvia valdes loceklis Andris Bricis.

**Apsardzes pakalpojums iepirkumos pasūtītāji bieži vien reducējas uz fizisko apsardzi - tās vietā bieži vien varētu tikt izmantoti dažādi tehnoloģiskie risinājumi, kas turklāt izmaksātu pasūtītājam mazāk.**



## Caurums sētā

Nesaprotamu iemeslu dēļ patlaban Publisko iepirkumu likums nosaka īpaši vienkāršus nosacījumus tieši apsardzes pakalpojumu sniedzējiem - to dalībai publiskajos iepirkumos. Tā kā apsardzes pakalpojumi ir iekļauti Publiskā iepirkuma likuma 2. pielikumā minēto pakalpojumu sarakstā, uz šo pakalpojumu iepirkumiem neattiecas virkne likumā noteikto prasību par iepirkuma konkursa un rezultātu izziņošanu. Piemēram, pieteikumu iesniegšanas termiņš apsardzes pakalpojumu iepirkumā no minimālajām desmit dienām var tikt samazināts līdz vienai dienai vai laikam, kādā pretendenti var sagatavot visu prasīto dokumentāciju.



Diemžēl ir novērojami arī gadījumi, kad, lai iepirkuma procedūrā nebūtu jānorāda detalizēta informācija un lai padarītu procesu ātrāku, tiek izmantots likuma 8. panta pirmais punkts: "Ja publisku piegādes līgumu vai pakalpojumu līgumu paredzamā līgumcena ir 4000 eiro vai lielāka, bet mazāka par 42 000 eiro [...]". Būtībā šo atrunu iepirkuma veicēji nereti izmanto nekorekti, izvēloties nepārsniegt summu 42 000 eiro, piemēram, izsludinot iepirkumu par maksimālo summu 41 999 eiro. Rezultātā likuma prasības ir ievērotas, taču, visticamāk, konkurss vairs nevar tikt uzskatīts par objektīvu un mērķētu uz kvalitatīvākā pakalpojuma saņemšanu.

**Tā kā apsardzes pakalpojumi ir iekļauti Publiskā iepirkuma likuma 2. pielikumā minēto pakalpojumu sarakstā, uz šo pakalpojumu iepirkumiem neattiecas virkne likumā noteikto prasību par iepirkuma konkursa un rezultātu izziņošanu.**

Aizvien biežāk vērojamas situācijas, kad pat iepirkumu uzraudzības biroja mājas lapā tiek norādīts aizvien mazāk informācijas par apsardzes pakalpojumu iepirkuma procedūrām, bet sliktākajā gadījumā tur šāda informācija par notiekošiem vai jau notikušiem iepirkumiem vispār netiek iesniegta publicēšanai. Savukārt pašu pakalpojuma iepircēju interneta mājas lapās šādu informāciju atrast ir ļoti sarežģīti - problemātiski ir atrast ne tikai iepirkumu procedūru rezultātu paziņojumus, bet arī noslēgtos līgumus ar iepirkuma uzvarētāju, kurā norādītas stundu likmes fiziskās apsardzes iepirkumos.

## Meklē zemāko cenu un riskē

**Publiskajos iepirkumos nevajadzētu ļaut piedalīties uzņēmumiem ar nesamērīgi zemām nodokļu iemaksām attiecībā pret apgrozījumu - tas ir sliktas signāls gan visai apsardzes nozarei, gan sabiedrībai kopumā.**

Aizvien nesaprotamu motīvu vadīti, publiskā sektora subjekti iepērk apsardzes pakalpojumus par zemāko piedāvāto cenu, pat nepapūloties pārbaudīt, kā šī zemākā cena ir sasniegta un vai pakalpojuma sniedzējs par šo summu vispār pat teorētiski var nodrošināt algas saviem darbiniekiem un visus pārējos pakalpojumus un procesus, kas atrunāti līgumā. "Šāda, maigi

Pašreizējā situācija publiskā sektora iepirkumu sistēmā liek secināt, ka valstī trūkst vienota redzējuma par iepirkuma procesu kopumā, gan runājot par iepirkuma procedūrām, gan informācijas atklātību un tās pieejamību un citiem būtiskiem jautājumiem.



sakot, paviršība, rada situācijas, kad atbilstoši līguma nosacījumiem apsargājamajā objektā uz vietas jābūt diviem apsargiem, bet reāli dzīvē apsardzi nodrošina tikai viens cilvēks. Tas ir ļoti bīstams fakts, ņemot vērā, ka ne jau formālu iemeslu dēļ pakalpojuma pircējs līgumā prasa, lai konkrēto objektu fiziski apsargātu, piemēram, divi, nevis viens apsargs,” akcentē A. Bricis.

**Zemākā cena nedrīkstētu būt galvenais noteicošais izvēles kritērijs iepirkumos, daudz svarīgāka ir pakalpojuma kvalitāte, pakalpojuma sniedzēja pieredze, materiāli tehniskā bāze un, protams, arī reputācija. Pretendenti ar nodokļu parādiem iepirkumos nebūtu pielaižami.**

Pašreizējā situācija publiskā sektora iepirkumu sistēmā liek secināt, ka valstī trūkst vienota redzējuma par iepirkuma procesu kopumā, gan runājot par iepirkuma procedūrām, gan informācijas atklātību un tās pieejamību un citiem būtiskiem jautājumiem. Par šīm acīmredzamām nepilnībām publisko iepirkumu sistēmā signalizē arī valsts iestāžu dažādā attieksme pret informācijas publicēšanas principiem attiecībā pret identisku informāciju - vienas iestādes vadība uzskata, ka tai ir jābūt publiski pieejamai, cita to nedefinē par komercnoslēpumu un vispār neizpauž.

DNKA šā gada darba plānos ir turpināt aktīvi rosināt atbildīgās institūcijas pārskatīt Publisko iepirkumu likuma kritērijus, lai izskaustu nepilnības un negodīgas attieksmes iespējamību apsardzes pakalpojumu publiskajos iepirkumos.

## Ārvalstīs neapgrūtina godīgos, bet skarbi apkaro ēnu ekonomiku

**Atšķirībā no citām valstīm Latvijas apsardzes bizness nevar lepoties ne ar skaidriem spēles noteikumiem, ne ar konsekventi nesaudzīgu valsts attieksmi pret pelēkās zonas darboņiem.**

Neskatoties uz politiķu un ierēdņu jau gadiem ierastajiem paziņojumiem par Latvijas uzņēmējdarbības vides sakārtošanu un birokrātijas mazināšanu, reāli jūtamas pārmaiņas notiek ārkārtīgi lēni. Sevišķi sāpīgi tas izpaužas tieši apsardzes pakalpojumu jomā, tādējādi apgrūtinot godīgo nozares uzņēmēju vēlmi strādāt un konkurēt korekti, nodrošināt saviem darbiniekiem adekvātu atalgojumu, nomaksāt visus nodokļus valstij un vienlaikus vēl spēt attīstīt nozares pakalpojumu kvalitāti kopumā.

Situācijas dramatismu pastiprina arī tas, ka, nespējot vai, visticamāk, nevēloties sakārtot apsardzes nozares spēles noteikumus, valsts sektors tam visam klāt vēl arī turpina uzturēt apgrūtinājošus apstākļus tiem uzņēmējiem, kuri strādā godīgi. Proti, salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, tostarp vistuvākajiem kaimiņiem Lietuvu un Igauniju, Latvijā godīgajam uzņēmējam aizvien nākas pieciest un pildīt ārkārtīgi sarežģītu un bezjēdzīgu birokrātijas prasību apjomu.

“Mūsu uzņēmumam ārpus Latvijas vairāk ir pieredze darbā Lietuvā un Igaunijā, tomēr, salīdzinot ar šīm valstīm, jāsecina, ka tajās ir ievērojami mazāks birokrātijas līmenis. Viņi ir daudz pragmatiskāki un neprasa gatavot un iesniegt pēc būtības nevienam nevajadzīgus dokumentus, dažādas atskaites un tamlīdzīgi. Latvijā aizvien ir tendence prasīt kaudzi ar dokumentiem, kurus realitātē vispār neviens nekad pat neapskata, un tie vienkārši iegulst kaut kur atvilktnē,” pauž apsardzes uzņēmuma Grifs AG valdes loceklis Ainars Bundulis.

Kā piemēru viņš norāda faktu, ka Latvijā, salīdzinot ar kaimiņvalstīm, ir aizliegts apsardzē nodarbināt cilvēku, kurš nav vēl saņēmis



atbilstošu kvalifikācijas sertifikātu. Tajā pašā laikā Lietuvā un Igaunijā uzrauga pozīcijas esamība atļauj apsardzes uzņēmumā strādāt cilvēkiem, kuri paralēli iziet apmācību sertifikāta saņemšanai. Loģiski, ka līdz ar to šajās valstīs ir daudz lielāks cilvēkresursu apjoms, kas pieejams uzņēmējiem.

### Represiju vietā pamācīšana un palīdzība uzņēmējiem

Arī nozares uzņēmumu kontroles mehānisms Latvijā netiek organizēts par labu uzņēmējiem, bet drīzāk, lai kavētu darbību. “Ir sajūta, ka Latvijā uzraugošās institūcijas par savu galveno mērķi noteikušas atrast nepilnības un pārkāpumus un attiecīgi uzreiz arī piemērot sodu. Kaimiņos tiek domāts, kā palīdzēt uzņēmējam strādāt labāk, efektīvāk, novērst nepilnības. Protams, ja norādītās lietas netiek

sakārtotas, tad gan tiek piemērots sods. Taču sākotnēji ir konsultācijas un palīdzība, nevis represijas,” stāsta A. Bundulis.

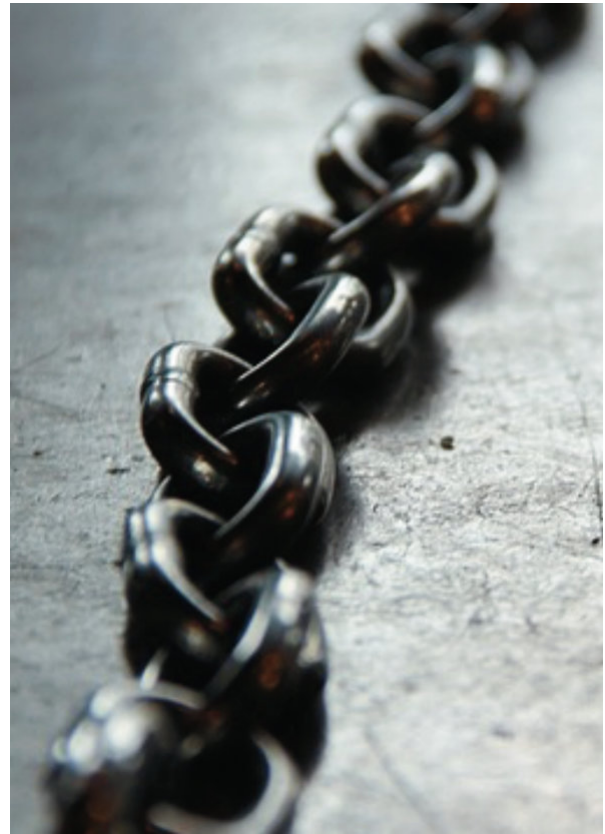
Tas pats attiecas uz cita jomu komersantu pārbaudēm – nav dzirdēts, ka Lietuvā vai Igaunijā uzraugi nemitīgi braukātu pa konkrētiem objektiem un veiktu dažāda rakstura pārbaudes. “Viņi vidēji reizi gadā organizē vispārēju pārbaudi uzņēmuma centrālajā birojā, pārbauda visu dokumentāciju un citas nianšes un tikai nepieciešamības gadījumā veic arī konkrētu objektu pārbaudi. Tā savā veidā ir uzticēšanās un konstruktīva sadarbība, kas tādējādi ļauj uzņēmējam normāli strādāt, nevis pastāvīgi gatavot neskaitāmas atskaites, atbildes uz dažādiem jautājumiem. Loģiski, ka uzņēmējam ir vairāk laika, ko veltīt biznesa attīstībai un uzlabošanai,” akcentē Grifs AG valdes loceklis.

## Nodokļus patiešām arī iekasē

Tajā pašā laikā attiecībā uz darba aizsardzības un grāmatvedības jautājumiem un nodokļu nomaksu kaimiņvalstīs ir daudz stingrāka uzraugu nostāja nekā Latvijā. Šajās jomās tiek ļoti rūpīgi sekots, lai uzņēmēji ievērotu likumus un nemēģinātu tos jebkāda veidā apiet. Vienlaikus eksperti norāda, ka Igaunijā ir daudz mazāks pelēkās zonas īpatsvars apsardzes jomā nekā Latvijā.

Arī G4S Latvia valdes priekšsēdētājs Edgars Zālītis akcentē, ka Latvijā, salīdzinot ar daudzām Rietumeiropas valstīm, problēmjautājums apsardzes nozarē aizvien ir nodokļu maksāšanas kultūra. Rietumeiropā gan valsts, gan arī nozares arodbiedrības ieņem ļoti būtisku lomu, lai ikviens nozares uzņēmējs godīgi maksātu visus nodokļus, tajā skaitā arī par darbiniekiem.

“Būsim reāli, Latvijā lielākā daļa apsardzes jomas uzņēmumu dzīvo citā nodokļu maksāšanas kultūras pasaulē, līdz ar to radot negodīgu konkurenci tiem nozares spēlētājiem, kas visu maksā legāli. Turklāt apsardzes bizness ir intensīva darbaspēka nozare, kur galveno un līdz ar to lielāko izdevumu pozīciju veido darbaspēka izmaksas,” skaidro E. Zālītis.



**Dānijā uzņēmējs pat neuzdrošinās iedomāties, ka varētu apsvērt jebkādu uz likumības robežas balansējošu vai vispār nelegālu shēmu organizēšanu, lai samazinātu savu budžetā nomaksājamo nodokļu apjomu, tajā skaitā saviem darbiniekiem daļu algas maksājot aploksnē.**

“Bēdīgākais šajā stāstā ir fakts, ka Latvijā tieši valsts sektors savā ziņā veicina negodīgu konkurenci, jo lielāko daļu valsts sektora iepirkumu, kas gadā kopumā ir ap 30 miljoniem eiro, iegūst pelēkās zonas apsardzes uzņēmumi. Pat pavisam virspusēja analīze liecina, ka ir acīmredzama neatbilstība starp šo uzņēmumu reālajiem ienākumiem un nomaksāto nodokļu apjomu. Tajā pašā laikā valsts sektora iepirkumu organizētāji nepievērš uzmanību tam, vai konkursā piedāvātā pakalpojuma cena vispār ir

reāla, ja rēķina nozares vidējos finanšu datus un patiesās pakalpojuma izmaksas, ja uzņēmums strādā godīgi,” pauž E. Zālītis.

**Latvijā tieši valsts sektors savā ziņā veicina negodīgu konkurenci, jo lielāko daļu valsts sektora iepirkumu, kas gadā kopumā ir ap 30 miljoniem eiro, iegūst pelēkās zonas apsardzes uzņēmumi.**

Iespējams, šāda prakse Latvijā ir iespējama tādēļ, ka publiskā sektora uzņēmuma vai iestādes vadītājs nav personīgi atbildīgs, lai komersants, no kura pakalpojums tiek pirktis par nodokļu maksātāju naudu, neblēdītos un strādātu pēc godīgiem spēles noteikumiem. Privātajā sektorā jebkuram komersantam ir pienākums pārliecināties, vai sadarbības partneris ir nomaksājis visus nodokļus un attiecīgi strādā godīgi. Tajā pašā laikā valsts sektorā šādu prasību nav, līdz ar to arī iestādes vadītājam nav ne pienākums pārliecināties, ne arī paredzēta kāda atbildība, ja izrādītos, ka pakalpojuma sniedzējs pārkāpj likumus. Tajā pašā laikā būtiskākais publisko iepirkumu kritērijs attiecībā uz nodokļu jomu, par kuru ir obligāti jāpārliecinās iepirkuma veicējam, ir fakts, vai konkursa laikā un līguma parakstīšanas brīdī attiecīgā komersanta nodokļu parāda kopējais apjoms nepārsniedz 150 eiro. Taču nav noteikta prasība pārliecināties, vai uzņēmēja finanšu rādītāji – vidējā atalgojuma lielums, kopējo nomaksāto nodokļu apjoms – atbilstu reālajiem nozares rādītājiem.

**Privātajā sektorā jebkuram komersantam ir pienākums pārliecināties, vai sadarbības partneris ir nomaksājis visus nodokļus un attiecīgi strādā godīgi. Tajā pašā laikā valsts sektorā šādu prasību nav.**



“Acīmredzot ir pārāk liels ierēdniecībā un sabiedriskajā sektorā strādājošo cilvēku skaits, kuriem ir kādas īpašas intereses, lai pašreizējā kārtībā nekas nemainītos. Vēl jo vairāk tādēļ, ka godīgie nozares uzņēmēji par šo problēmu runā jau gadiem. Piemēram, pēdējo trīs gadu laikā daudzu nozares uzņēmumu nomaksāto nodokļu apjoms valsts budžetā praktiski ir nemainīgs, tajā pašā laikā viņi piedalās un uzvar konkursos par vairāku simtu tūkstošu eiro līgumiem. Turklāt varu droši apgalvot, ka šo uzņēmumu nomaksāto nodokļu apjoms ir ne vairāk kā viena trešdaļa no tā, kas viņiem būtu reāli jāsamaksā,” akcentē E. Zālītis, piebilstot, ka šo visu ir iespējams elementāri pārbaudīt un izanalizēt, taču nesaprotamā kārtā nekādas aktivitātes no uzraugu puses nav vērojamas.

Nozares uzņēmēji norāda, ka Latvijai nav nepieciešams vērtēt un konsekventi pārņemt ārvalstu pieredzi kā tādu, bet būtu jāņem vērā vietējo apsardzes uzņēmumu priekšlikumi un ieteikumi konkrētai rīcībai, kuras īstenošana ļaus sakārtot nozari, kā arī veicinās nodokļu ieņēmumu pieaugumu budžetā, būtiski izskaužot nelegālā biznesa klātbūtni apsardzes jomā.